

บทที่ 2

เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิจัย โดยนำเสนอตามหัวข้อต่าง ๆ ตามลำดับต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
3. ความสำคัญและสาเหตุที่ต้องประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
4. ความหมายของการประกันคุณภาพ
5. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
6. กระบวนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา
7. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
8. มาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน
9. ความหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. หลักการสำคัญในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
11. หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
12. ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
13. การดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
14. บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
15. การสนทนากลุ่ม
16. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

ปัจจุบันได้มีการกล่าวถึงเรื่องของคุณภาพในทุกหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชนหรือ
ภาครัฐ ประชาชนเริ่มที่จะสนใจและมีทางเลือกมากขึ้นในการรับบริการ หรือเลือกสินค้า
ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพที่ดีกว่า ดังนั้นผู้ผลิตจึงต้องให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพของการ
บริการสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ตรงตามความต้องการของลูกค้ามากยิ่งขึ้น หากผู้ผลิตยังไม่มี

ความตระหนักในเรื่องของคุณภาพแล้ว โอกาสที่จะแข่งขันหรืออยู่รอดนั้นก็ยิ่งน้อยลงไปด้วย เมื่อพิจารณาทางด้านวงการศึกษาก็พบว่า หน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษาโดยตรง หรือจะเรียกว่าเป็นหน่วยผลิตนั้น ได้แก่ สถานศึกษา ผลผลิตของสถานศึกษาก็คือ ผู้เรียน ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ เพื่อให้ได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองและผู้เรียนให้มากที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 12 - 18) ได้กล่าวถึง แนวการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) เป็นศัพท์ทางวิชาการที่วงการศึกษายืมจากวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม และนำเข้ามาใช้เพื่อการบริหารและจัดการเชิงคุณภาพขององค์การทางการศึกษา เดลล์ ได้อธิบายถึงวิวัฒนาการของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพในทางอุตสาหกรรม โดยเริ่มจากระบบการบริหารและจัดการคุณภาพที่เน้นการตรวจจับ (Detection) อันได้แก่ การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Control) ทั้งสองกิจกรรมนี้เน้นพัฒนาความแม่นยำของเครื่องมือ และประสิทธิภาพของเทคนิคที่ใช้ในการตรวจจับความผิดที่เกิดขึ้น ซึ่งจุดอ่อนของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพแบบนี้คือ เป็นการลงมือกระทำหลังจากข้อผิดพลาดหรือปัญหาได้เกิดขึ้นแล้ว ต่อมาในสองทศวรรษหลังจึงมีการพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพที่เน้นการป้องกันก่อนความผิดจะเกิดขึ้น (Preventive) อันได้แก่ การประกันคุณภาพและการจัดการเชิงคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality Management หรือ TQM) ซึ่งเป็นกิจกรรมหรือการปฏิบัติทั้งหมดที่เป็นระบบและมีการวางแผนล่วงหน้าอันเป็นสิ่งจำเป็น ที่จะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งว่า สินค้าหรือบริการหนึ่ง ๆ จะมีคุณภาพตามข้อกำหนดที่ได้วางไว้ ซึ่งถ้ามีการนำหลักการของการประกันคุณภาพมาใช้ในการบริหารของการศึกษาจะทำให้ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม เกิดความมั่นใจในการดำเนินการของสถานศึกษาที่จะพัฒนานักเรียน ซึ่งคือผลผลิตทางการศึกษา ให้มีคุณภาพเป็นไปตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 2) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาว่า การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) กับการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) สองคำนี้มักจะใช้แทนกันอยู่เสมอ ความแตกต่างในคำทั้งสองนี้อยู่ที่การสื่อความหมายถึงวิธีการจัดการในเรื่องคุณภาพ การควบคุมคุณภาพมีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานของ "การแก้ไข" ขณะที่การประกันคุณภาพมีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานของ "การป้องกัน" ในด้านการให้คำนิยามของคำว่า "คุณภาพ" การควบคุมคุณภาพได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นเรื่องของความดี ความงาม ความเป็นเลิศ แต่การประกันคุณภาพ

ให้ความหมายในแง่มุมมองของการบรรลุความต้องการที่แท้จริงของลูกค้า (นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม) และสอดคล้องกับวิถีชีวิต การประกันคุณภาพจึงเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เปลี่ยนมิติจากการเป็นผู้มีอำนาจกำหนดคุณภาพและผู้ควบคุมมาเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เปลี่ยนจากระบบการพึ่งพามาเป็นอาศัยซึ่งกันและกัน โดยทุกคนรู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต้องมีร่วมกัน เปลี่ยนวิธีการทำงานจากการแสวงหาวิธีการใหม่หลังจากการสูญเสียเกิดขึ้นแล้ว เป็นการสร้างวิธีการที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นตั้งแต่แรกให้มากที่สุด เพื่อลดโอกาสที่ผลผลิตจะไม่เป็นไปตามคุณภาพที่วางไว้

กรมวิชาการ (2544, หน้า 3) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่จะต้องบริหารจัดการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยมีการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่เสริมและผลักดันให้กระบวนการทำงานในทุกระดับและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบ มุ่งหน้าไปในทิศทางที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้เพื่อบรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักการและวิธีการบริหาร และการจัดการคุณภาพ (Quality Management) สมัยใหม่ที่เน้นการสร้างเชื่อมั่นให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยที่ความเชื่อมั่นนั้นต้องอยู่บนรากฐานของหลักวิชา ข้อเท็จจริง หลักฐานเชิงประจักษ์และความสมเหตุสมผลเป็นสำคัญ

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการที่จะสร้างความมั่นใจในด้านคุณภาพการศึกษา จึงได้ประกาศนโยบายประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ โดยมีหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา 3 ข้อ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2546, หน้า 14 – 15)

1. รัฐกระจายอำนาจในการกำหนดนโยบายการบริหาร งานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรในจังหวัด และสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท
2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา
3. โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อนักเรียนและผู้ปกครอง มาตรฐานที่กำหนด และผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

แนวคิดและหลักการของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 104 – 105) กล่าวถึงแนวคิดและหลักการของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไว้ว่า จากความหมายของการ

ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการจัดการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินงานในลักษณะของการผสมผสานระหว่างกระบวนการบริหารกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา สะท้อนให้เห็นว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพให้ได้ผลผลิตอันได้แก่ ผู้เรียนที่มีคุณภาพ

แนวคิดของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน ได้ผนวกแนวคิดจากระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ กับแนวคิดของระบบการประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานตามปกติ (Built – in Evaluation System) ที่อาศัยการทำงานแบบ PDCA กล่าวคือ

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีระบบประกันคุณภาพ โดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่จะนำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพที่มุ่งเน้นเรื่องการกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต กระบวนการ และปัจจัย รวมทั้งทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการที่มุ่งการนำโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้น
 - 2.1 การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ และติดตามประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียน รวมทั้งจัดทำรายงานของโรงเรียนต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นลักษณะการติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียนโดยโรงเรียนเอง
 - 2.2 การนิเทศเพื่อสนับสนุน ช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. การประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มุ่งเน้น
 - 3.1 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพในภาพรวมหรือการประเมินคุณภาพการศึกษา
 - 3.2 การเตรียมโรงเรียนเพื่อรองรับการประเมินภายนอก

นอกจากแนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว แนวคิดที่ผสมผสานไว้ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอีกแนวทางหนึ่ง คือ วงจรการทำงานแบบ PDCA

Edward Demming ได้สร้างวงจรการทำงานที่ประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน (Plan) การปฏิบัติงานตามแผน (Do) การตรวจสอบหรือการประเมิน (Check) และการนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุงแก้ไข (Action) โดยที่กระบวนการทำงานตามวงจรนี้ จะมีการตรวจสอบควบคุมไปกับการทำงาน จึงทำให้เกิดการปรับปรุงการทำงานอยู่ตลอดเวลาและเป็นการทำงานที่ต่อเนื่อง เมื่อพิจารณารายละเอียดของแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพศึกษากับแนวคิดหรือหลักการบริหารตามวงจร PDCA มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน และมีลักษณะการดำเนินงานที่อาศัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้สำเร็จ รวมทั้งมีการปรับปรุงและตรวจสอบความก้าวหน้าตามจุดหมายหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสถานศึกษาหรือหน่วยงานในพื้นที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไปได้

ความสำคัญและสาเหตุที่ต้องมีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้กำหนดสาระเกี่ยวกับการศึกษาไว้ในมาตรา 43 ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และมาตรา 81 ระบุไว้ว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

จากสาระในรัฐธรรมนูญดังกล่าว นำไปสู่การจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อการปฏิรูปการศึกษาชาติ ซึ่งสาระแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ในหมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ระบุให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย

1. ระบบการประกันคุณภาพภายใน
2. ระบบการประกันคุณภาพภายนอก

และได้กำหนดไว้ในมาตรา 48 โดยให้ถือว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก นอกจากนี้ มาตรา 49 ยังกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่ง ต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้งในทุก 5 ปี และต้องเสนอผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 24 – 25)

ความหมายของการประกันคุณภาพ

การประกันคุณภาพ เป็นกระบวนการหนึ่งที่หลายองค์กรได้นำมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ให้บริการ นักวิชาการได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพไว้ดังนี้

สเตบบิง (Stebbing, 1993, pp. 19-22) กล่าวว่า การประกันคุณภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับระบบคุณภาพทุกระบบ การรวบรวมข้อมูล การวางแผนกิจกรรมทุกชนิด และการให้รายละเอียดหรือคำแนะนำต้องกระทำก่อนลงมือทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อให้สามารถควบคุมขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับที่ (Juran, 1993, p. 565) นิยามว่า การรับประกันคุณภาพ หมายถึง การกระทำต่าง ๆ ที่ได้มีการวางแผนไว้และทำอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสินค้าหรือบริการ จะบรรลุถึงความต้องการด้านคุณภาพที่กำหนดให้ได้อย่างน่าพอใจ

ส่วน คัทแตนซ์ (Cuttance, 1994, p. 5) ได้ให้นิยามของการประกันคุณภาพว่า หมายถึง กลยุทธ์ที่ได้วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ และการปฏิบัติงานที่ได้มีการออกแบบไว้ โดยเฉพาะ เพื่อรับประกันว่ากระบวนการได้รับการกำกับดูแล รวมถึงการปฏิบัติงานนั้นมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อยู่ตลอดเวลา

สมคิด พรหมจ้อย และสุพัตร์ พิบูลย์ (2544, หน้า 1) ได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพไว้ว่า เป็นระบบในการควบคุม ตรวจสอบและตัดสินคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ในระบบประกันคุณภาพจะมีการกำหนดเกณฑ์หรือเงื่อนไขแห่งคุณภาพ มีการควบคุมให้เกิดการปฏิบัติตามเกณฑ์ มีการตรวจสอบมาตรฐานการปฏิบัติ และมีการตัดสินว่างานหรือกิจกรรมบรรลุตามเกณฑ์หรือไม่

จากความหมายของการประกันคุณภาพดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปว่าการประกันคุณภาพ หมายถึงการรับประกันคุณภาพของกระบวนการทำงานว่ามีการวางแผนและการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพมาตรฐานตรงตามที่กำหนดได้ตลอดเวลา

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) เป็นการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และ เป็นความพยายามที่จะประกันว่าผลผลิตที่ออกมามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นที่ยอมรับของ สังคม ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 7) ได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้บริโภคโดยตรงได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 10) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือแนวทางปฏิบัติใด ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้รับบริการทางการศึกษา คือ นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และรัฐ ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาตามพันธกิจที่ได้ร่วมกำหนดไว้ นั้น จะทำให้ผลผลิตของการศึกษามีคุณภาพคุณลักษณะที่พึงประสงค์

สมคิด พรมจัย และสุพักรัตน์ พิบูลย์ (2544, หน้า 4) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติเพื่อควบคุมคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับประกอบด้วย การประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก

เข็มทอง ศิริแสงเลิศ (2540, หน้า 36) อธิบายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การรับประกันคุณภาพของกระบวนการบริหารของโรงเรียนว่า ได้มีการวางแผนการทำงานและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีระบบ เพื่อให้ได้ผลผลิตของโรงเรียนที่มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานทางการศึกษา และตรงความต้องการของผู้รับบริการตลอดเวลา

อำรุง จันทวานิช (2542, หน้า 79) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง วิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวทางการดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่เป็นหลักประกันว่านักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2542, หน้า 20) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพ การศึกษาว่า หมายถึง การรับประกันคุณภาพของกระบวนการบริหารภายในสถานศึกษา ว่าได้มีการวางแผนการทำงานและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลผลิตของโรงเรียนมีคุณภาพตรงตามมาตรฐานการศึกษา และตรงตามความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้รับบริการ มีความพึงพอใจ

กรมสามัญศึกษา (2542, หน้า 5) ได้อธิบายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบ การศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และเป็นที่ยอมรับของสังคม

ชอบ ลีซอ (2542, หน้า 2) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและผลักดันให้กระบวนการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในทุกระดับของวงการ ศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินไปอย่างประสานสอดคล้องกันเป็นระบบ มุ่งหน้าไปใน ทิศทางที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักการและวิธีการบริหารและการจัดการคุณภาพ (Quality Management) สมัยใหม่ ที่เน้นความมั่นใจให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่าผลิตภัณฑ์หรือการบริการที่เป็นผลผลิตของ องค์การจะมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุป การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนา การศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบมีคุณภาพตามเกณฑ์ มาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาที่สำคัญ 2 ส่วน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ได้แก่ การควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และการประเมินเพื่อรองรับคุณภาพการศึกษา

กระบวนการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา

กระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยกระบวนการดำเนินงาน 3 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2546, หน้า 15)

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวทางปฏิบัติที่นำ การศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐาน ด้านผลผลิต ปัจจัยและกระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษา และการ สนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนว ปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียนและการจัดทำรายงานของโรงเรียนต่อ ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของโรงเรียน

2.2 การติดตามและตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบ คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน

3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมหรือการประเมิน คุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 7 – 9) ได้ให้แนวคิด เกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมและเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนา คุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษา ให้เข้าสู่มาตรฐาน

2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไป ตามมาตรฐานที่กำหนด

3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่ กำกับดูแลเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอกก็ยังถือว่าเป็น การประเมินภายใน เพราะเป็นการดำเนินงานโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของ

สถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพ เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรมหาชน

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการนำระบบประกันคุณภาพมาใช้เพื่อประกันคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามแนวคิดของการประกันคุณภาพ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่า ผลผลิตจะมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

คัทแตนซ์ (Cuttance, 1992, pp. 8 – 9) ให้ความเห็นว่าควรนำวิธีการบริหารคุณภาพ มี 3 วิธี คือ การควบคุมคุณภาพ (Quality Control-QC) ซึ่งเป็นระบบการเปรียบเทียบผลผลิตกับมาตรฐานการประกันผลผลิต กระบวนการผลิต และการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management =TQM) มาใช้ร่วมกันเพื่อประกันคุณภาพของนักเรียนและการบริการ

กรมสามัญศึกษา (2542, หน้า 8) กำหนดองค์ประกอบหลักของระบบประกันคุณภาพการศึกษาว่า ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาที่สำคัญ 3 ส่วน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันคือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control-QC) หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวการดำเนินการเพื่อการเข้าสู่คุณภาพการศึกษามาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ

1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษาทั้งด้านผลผลิต (Output) ปัจจัย (Input) และกระบวนการ (Process) ซึ่งจะใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและการประกันคุณภาพการศึกษา

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่างๆ ที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้

2. การตรวจสอบทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (Internal Quality Audit and Intervention) หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ (Information) ในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ ประกอบไปด้วยการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ

2.1 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อ

ประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษา โดยให้สถานศึกษาประเมินตนเอง (School Self Evaluation) เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาแล้วจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

2.2 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อตรวจสอบและควบคุมคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด แล้วจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

2.3 การกำหนดมาตรฐานการปรับปรุง และส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้มาตรการต่าง ๆ ในการปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา

3. การประเมินเพื่อรับรองคุณภาพมาตรฐานการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

ถึงแม้ว่าระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีกระบวนการไม่แตกต่างจากระบบประกันคุณภาพในภาคอุตสาหกรรม อย่างไรก็ดี บริบทขององค์การทางการศึกษามีความแตกต่างจากบริบทขององค์การในภาคอุตสาหกรรม (Sallis, 2002, p. 28) ได้ให้ข้อคิดในการนำแนวคิดการประกันคุณภาพไปใช้ในโรงเรียนว่า โรงเรียนไม่ใช่แหล่งผลิตสินค้า และตัวนักเรียนไม่ใช่สินค้า เนื่องจากเหตุผล 2 ประการ คือ

1. กระบวนการประกันคุณภาพ ต้องมีการควบคุมแหล่งผลิตที่เป็นตัวบ่อนวัตถุดิบเข้าสู่โรงงาน ซึ่งทางการศึกษาทำได้เพียงการคัดเลือก

2. วัตถุดิบที่นำมาผลิตต้องผ่านเกณฑ์มาตรฐาน หากไม่ถึงมาตรฐานต้องคัดทิ้งแต่นักเรียนที่โรงเรียนรับเข้ามาแล้วจะคัดทิ้งไม่ได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 106 – 125) กล่าวถึงกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศเรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฐมวัย ณ วันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2544 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อการพัฒนา ความรู้ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ

มาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 68 – 73) ได้พัฒนา มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอก และเป็น แนวทางการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานตามเป้าหมายที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีมาตรฐานการศึกษาทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 3 ด้านดังนี้

มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ เน้นพัฒนาการด้าน ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตาม ศักยภาพและมีความสุข

มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้าน กระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน

มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนด คุณลักษณะหรือสภาพความต้องการของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่ และชุมชน

สำหรับในช่วง 5 ปีแรก หรือรอบแรกของการประเมิน ได้มีการคัดเลือกมาตรฐานมา เพียง 14 มาตรฐาน 53 ตัวบ่งชี้ เพื่อใช้ในการประเมินภายนอก ดังนี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

ตัวบ่งชี้ 1 มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละ ศาสนา

ตัวบ่งชี้ 2 ซื่อสัตย์สุจริต (และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สำหรับระดับอาชีวศึกษา)

ตัวบ่งชี้ 3 มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม

ตัวบ่งชี้ 4 ประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวม ตลอดจน ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและคุ้มค่า)

มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มี ความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบและมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดี ข้อเสีย ความถูก ผิด ระบุสาเหตุ ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริวิธีและมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างล้นติ และมีความถูกต้องเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้
 มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชา/หมวดวิชา ที่
 สำคัญไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ(คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ
 สังคมศาสตร์ คอมพิวเตอร์ และวิชาเฉพาะสาขาสำหรับอาชีวศึกษา)

ตัวบ่งชี้ 2 มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และ
 พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ 1 มีความกระตือรือร้น สนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ รู้จักตั้งคำถามเพื่อหา
 เหตุผล

ตัวบ่งชี้ 2 รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ทั้งในและนอก
 สถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ 3 สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วย
 ตนเอง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน

ตัวบ่งชี้ 1 สามารถทำงานตามลำดับขั้นตอนและผลงานมีประสิทธิภาพ

ตัวบ่งชี้ 2 ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน พัฒนางาน สามารถทำงาน
 อย่างมีความสุขและภูมิใจในผลงานของตนเอง

ตัวบ่งชี้ 3 สามารถทำงานเป็นทีม (ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ให้เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือ
 ยอมรับฟังความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม)

ตัวบ่งชี้ 4 มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

ตัวบ่งชี้ 1 มีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน

ตัวบ่งชี้ 2 มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน

ตัวบ่งชี้ 3 ร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครู เพื่อนและบุคคลทั่วไป

ตัวบ่งชี้ 4 รู้จักดูแลสุขภาพ และป้องกันตัวเองไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ

ตัวบ่งชี้ 5 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา ไม่เสพยา
 เสพยติติ และปลอดภัยจากสิ่งมอมเมา

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา

ตัวบ่งชี้ 1 มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

ตัวบ่งชี้ 1 มีการจัดองค์กร/โครงสร้างการบริหารชัดเจน

ตัวบ่งชี้ 2 มีปรัชญา แผนพัฒนา/ธรรมนูญสถานศึกษา แผนการดำเนินงานของสถานศึกษา และตัวชี้วัดความสำเร็จ

ตัวบ่งชี้ 3 มีการปฏิบัติตามแผน

ตัวบ่งชี้ 4 ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

ตัวบ่งชี้ 5 มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลเปรียบเทียบกับเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ 6 มีระบบข้อมูลสารสนเทศครบถ้วน ถูกต้อง ตรงกับความต้องการและทันต่อการใช้งาน

ตัวบ่งชี้ 7 มีการบันทึกและรายงานผลการประเมิน

ตัวบ่งชี้ 8 มีการนำข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงงาน

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้ 1 ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา

ตัวบ่งชี้ 2 มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษา และชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน

ตัวบ่งชี้ 3 มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

ตัวบ่งชี้ 4 ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ 1 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติและสนองความต้องการของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ 2 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ

ตัวบ่งชี้ 3 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ตัวบ่งชี้ 4 มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้ 5 มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ 6 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วนทั้งด้านดนตรี ศิลปะ และกีฬา

ตัวบ่งชี้ 7 ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน

ตัวบ่งชี้ 8 มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ 9 มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการไปเรียน

มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ

ตัวบ่งชี้ 1 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง

ตัวบ่งชี้ 2 ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์และเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ตัวบ่งชี้ 3 ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ 1 ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา

ตัวบ่งชี้ 2 ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ 3 ครูมีความรู้ความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอนและการนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพ

มาตรฐานที่ 24 ครูมีวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

ตัวบ่งชี้ 1 ครูมีความถนัด/ความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติ

ตัวบ่งชี้ 2 มีจำนวนครูตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ 1 มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสม สอดคล้องกับ
เป้าหมายการศึกษาและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้ 2 มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

ความหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ตามหมวด 6 มาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใน
ราชกิจจานุเบกษา (2542, หน้า 45-46) กำหนดให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่ง
ของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำ
รายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน
เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพ
ภายนอก

สำนักงานทดสอบทางการศึกษา (2545, หน้า 9-10) กล่าวว่า ระบบประกันคุณภาพ
การศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นกลไกขับเคลื่อนให้สถานศึกษาพัฒนาไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง
บนหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาภาระความรับผิดชอบการจัดการศึกษาที่
สถานศึกษาจะต้องดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง อันนำไปสู่การเสริมสร้าง
ศักยภาพในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้สังคมมั่นใจว่าผู้เรียนทุกคนมีความรู้
ความสามารถ บุคลิกลักษณะและคุณสมบัติ ตามหลักสูตรอย่างแท้จริง

สำนักทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546, หน้า 61) ได้ให้ความหมายของการ
ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาว่า ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบ
การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องว่าผู้เรียน
ทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและ
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่าง
เต็มศักยภาพ

สมคิด พรมชัย และสุพัตร์ พิบูลย์ (2544, หน้า 2) กล่าวว่า การศึกษาเป็นรากฐาน
สำคัญประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคม
เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิต
สามารถพัฒนาศักยภาพและความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีวิต และประกอบอาชีพได้อย่าง
มีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ รัฐ
เห็นความสำคัญของการศึกษา ในปี พ.ศ.2540 จึงได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

เพื่อให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองท้องถิ่น รวมทั้งให้มีการกำหนดมาตรฐาน และจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป., หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาว่า เป็นกระบวนการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินงานในลักษณะของการผสมผสานระหว่างกระบวนการบริหารกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา สะท้อนให้เห็นว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพให้ได้ผลผลิตอันได้แก่ ผู้เรียนที่มีคุณภาพ กล่าวโดยสรุป การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง การประเมินผล และการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยบุคลากรของสถานศึกษา หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับ ดูแลสถานศึกษา

หลักการสำคัญในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

1. คุณภาพการศึกษาในบริบทของการประกันคุณภาพจะเน้นการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอก

1.1 คุณภาพภายใน หมายถึง ความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะของผู้เรียนที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับช่วงต่อ ในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตหรือทุกระดับชั้นเรียน

1.2 คุณภาพภายนอก หมายถึง ความพึงพอใจในเชิงเศรษฐกิจและสังคมระดับมหัพภาพ ซึ่งหมายถึง ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะของผู้เรียนจำเป็นต่อความอยู่รอด และการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศชาติในการแข่งขันทางธุรกิจ การค้าและทางเทคโนโลยี ระดับภูมิภาคและระดับโลก

2. การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการบริหารจัดการศึกษา ทั้งระบบของสถานศึกษา และเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกที่เน้นการวางแผนและการเตรียมการป้องกันล่วงหน้า ก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้นไม่ใช้การแก้สถานการณ์เฉพาะหน้า เพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว

3. การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชา หลักฐานข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้ กระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ หลักตรรก และความสัมพันธ์สมเหตุสมผล

4. การตรวจสอบ การวัดและประเมินผลในบริบทของการประกันคุณภาพมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลย้อนกลับสำหรับใช้ในการวางแผน เพื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจับผิด หรือการตัดสินให้รางวัลหรือลงโทษ

5. คุณภาพของการออกแบบ (มาตรฐานการศึกษา หลักสูตร และแผนการสอน) และกระบวนการทำงาน (การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร ครู และบุคลากรทางการศึกษา) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

6. การประกันคุณภาพการศึกษานั้นความสำคัญของการสร้างความรู้ ทักษะ และความมั่นใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

7. การประกันคุณภาพการศึกษาให้ความสำคัญต่อการประสานสัมพันธ์ภายในระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับและการร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาและจังหวัด

8. ภาวะความเป็นผู้นำและความเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหารสถานศึกษาและการกระจายอำนาจความรับผิดชอบที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

1. ให้สถานศึกษาจัดโครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2. ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

2.1 กำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.2 กำกับติดตามและให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.3 เสนอสถานศึกษาแต่งตั้งคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวนและรายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

3. ให้สถานศึกษาจัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงาน

การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

4. ให้สถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา ท้องถิ่น และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. ให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักและครอบคลุมเรื่องต่อไปนี้

5.1 เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และความจำเป็น อย่างเป็นระบบและมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

5.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและสภาพความสำเร็จของการพัฒนาไว้ อย่างต่อเนื่องชัดเจนและเป็นรูปธรรม

5.3 กำหนดวิธีการดำเนินงานที่มีหลักวิชา หรือผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ อ้างอิงได้ ให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์เรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริม การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการพัฒนานุเคราะห์ และการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย ที่กำหนดไว้

5.4 กำหนดแหล่งวิทยาการภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

5.5 กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรในสถานศึกษาทุกคนรวมทั้งผู้เรียน รับผิดชอบ และดำเนินการตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.6 กำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลใน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

5.7 กำหนดการจัดสรรงบประมาณ และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ให้สถานศึกษาดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งมีการกำกับติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

7. ให้คณะบุคคลตามข้อ 2.3 ดำเนินการตรวจสอบ ทบทวน และรายงานการ ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

สำหรับการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้ใช้วิธีการที่ หลากหลายและเหมาะสม อาทิเช่น การสังเกตพฤติกรรมและกระบวนการทำงาน กระบวนการ การจัดการเรียนการสอน การสอบถาม การสัมภาษณ์ การพิจารณาหลักฐาน ร่องรอยการ ปฏิบัติงาน ตัวอย่างผลงาน ตลอดจนการใช้แบบสำรวจ แบบทดสอบและแบบวัดมาตรฐานเป็นต้น การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้ดำเนินการอย่าง

ต่อเนื่องเพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

8. ให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนด ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลัก และคุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือ มาตรฐาน

9. ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตาม เป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พร้อมหลักฐานข้อมูลและผล การประเมินผลสัมฤทธิ์ตามข้อ 8 เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ สาธารณชน

10. ให้หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัด ส่งเสริม สนับสนุน และ ร่วมดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้

10.1 จัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

10.2 จัดให้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ ในรายวิชาแกนหลักของสถานศึกษาร่วมกันเป็นรายปี/รายภาค

10.3 จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในรายวิชาหลัก และคุณลักษณะที่สำคัญด้วย เครื่องมือมาตรฐาน

11. ให้หน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัดดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพ สถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี และรายงานผลให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ทราบ ทั้งนี้การตรวจสอบและทบทวนให้เป็นไปตามข้อ 7 โดยอนุโลม

12. ให้หน่วยงานต้นสังกัดศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และเผยแพร่นวัตกรรมเกี่ยวกับรูปแบบ และเทคนิค วิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำกับ สนับสนุน ส่งเสริม ติดตาม ประเมินผลและผดุงประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาในสถานศึกษาด้วย

ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

แนวทางการดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแนวดำเนินการตามประกาศกระทรวง ศึกษาธิการ เรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นปฐมวัย โดยมีกระบวนการในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษาดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 106 – 112)

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กระบวนการดังกล่าวนี้ เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ

สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดทำระบบการบริหารและสารสนเทศที่เอื้อต่อการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ

1.1 จัดระบบโครงสร้างการบริหารงานให้เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงสภาพทั่วไปของสถานศึกษา บุคลากร และทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่โดยทุกฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบโครงสร้างดังกล่าว

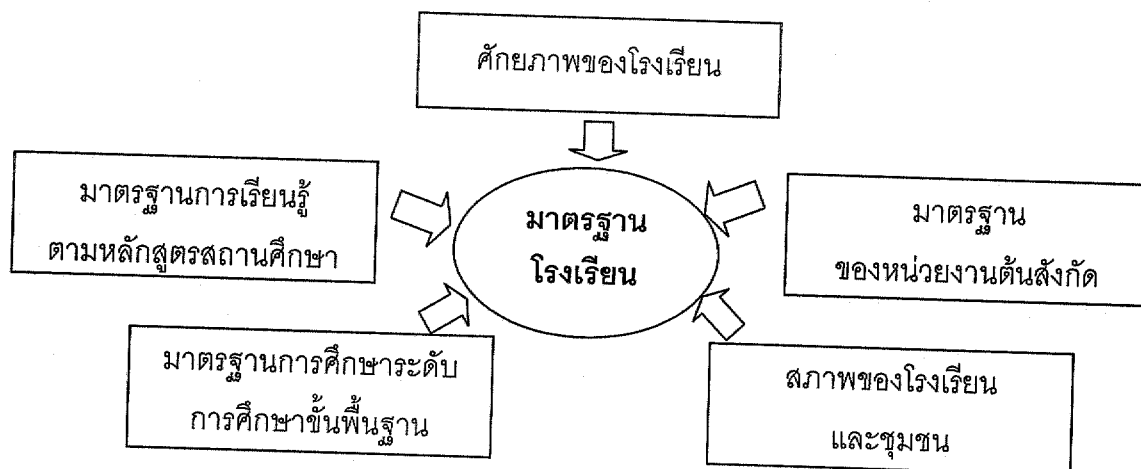
1.2 เตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยพัฒนาบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาให้เห็นความสำคัญ และมีเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอกโดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานการศึกษาการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การกำหนดเป้าหมาย/วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาการวางแผนพัฒนาคุณภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตามแผนการประเมินตนเอง การเขียนรายงานประจำปีหรือรายงานการประเมินตนเอง การนำผลการประเมินเพื่อเตรียมรับการประเมินภายนอกของสถานศึกษา รวมทั้งการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) โดยมีวิธีการหลากหลายในการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการประชุมชี้แจงเพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายมีความรู้ความเข้าใจการพาไปศึกษาดูงานโรงเรียนแกนนำหรือโรงเรียนตัวอย่างการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน การเชิญวิทยากรมาบรรยาย เป็นต้น

1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษา และทำการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรภายในสถานศึกษา โดยคณะกรรมการนี้มีหน้าที่กำหนดแนวทางและวิธีการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กำกับติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการ ช่วยเหลือและสนับสนุนให้การพัฒนาสามารถดำเนินการไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เสนอสถานศึกษาแต่งตั้งคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวน และรายงานคุณภาพการศึกษา

1.4 วางแผนและจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศภายในสถานศึกษาให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน เพียงพอสอดคล้องกับภารกิจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานทั้งข้อมูลในเชิงกายภาพ ได้แก่ ข้อมูลจำนวนอาคารสถานที่ ข้อมูลจำนวนบุคลากร เป็นต้น และข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลจุดเด่น จุดด้อยของสถานศึกษา ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นต้น ซึ่งโรงเรียนอาจจะต้องทำการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิต อันได้แก่ คุณภาพนักเรียน คุณลักษณะครูและผู้บริหาร สภาพโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งจะนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาต่อไป รวมทั้งมีระบบการใช้และให้บริการที่สะดวกรวดเร็ว ทันต่อการใช้งาน

2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา

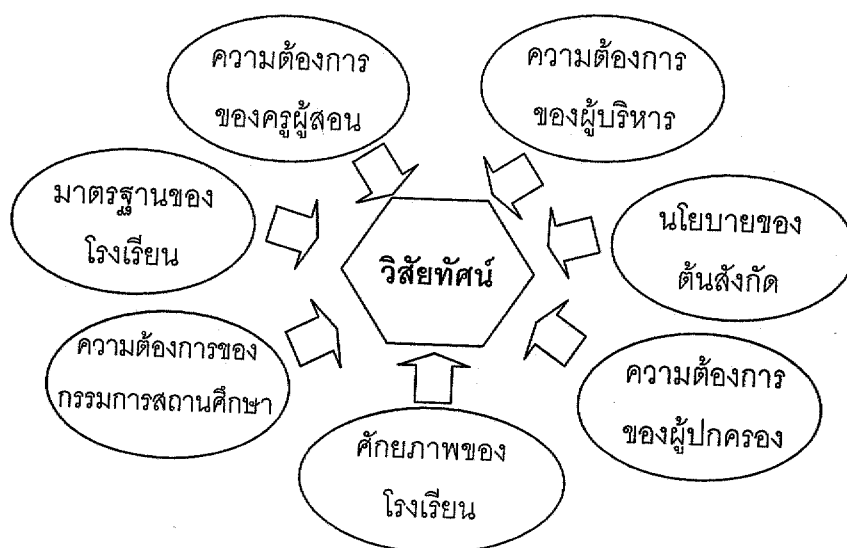
สถานศึกษาต้องทำการกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา เพื่อเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาอาจทำการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์มาจากมาตรฐานการศึกษาจากหลายหน่วยงาน เช่น มาตรฐานสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด และมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือสถานศึกษาจะทำการพัฒนามาตรฐานขึ้นมาใหม่เป็นของตนเองก็ได้ โดยมุ่งเน้นให้มาตรฐานของสถานศึกษามีความสอดคล้องกับสภาพโรงเรียนและชุมชน และศักยภาพของโรงเรียนดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงการกำหนดมาตรฐานโรงเรียน

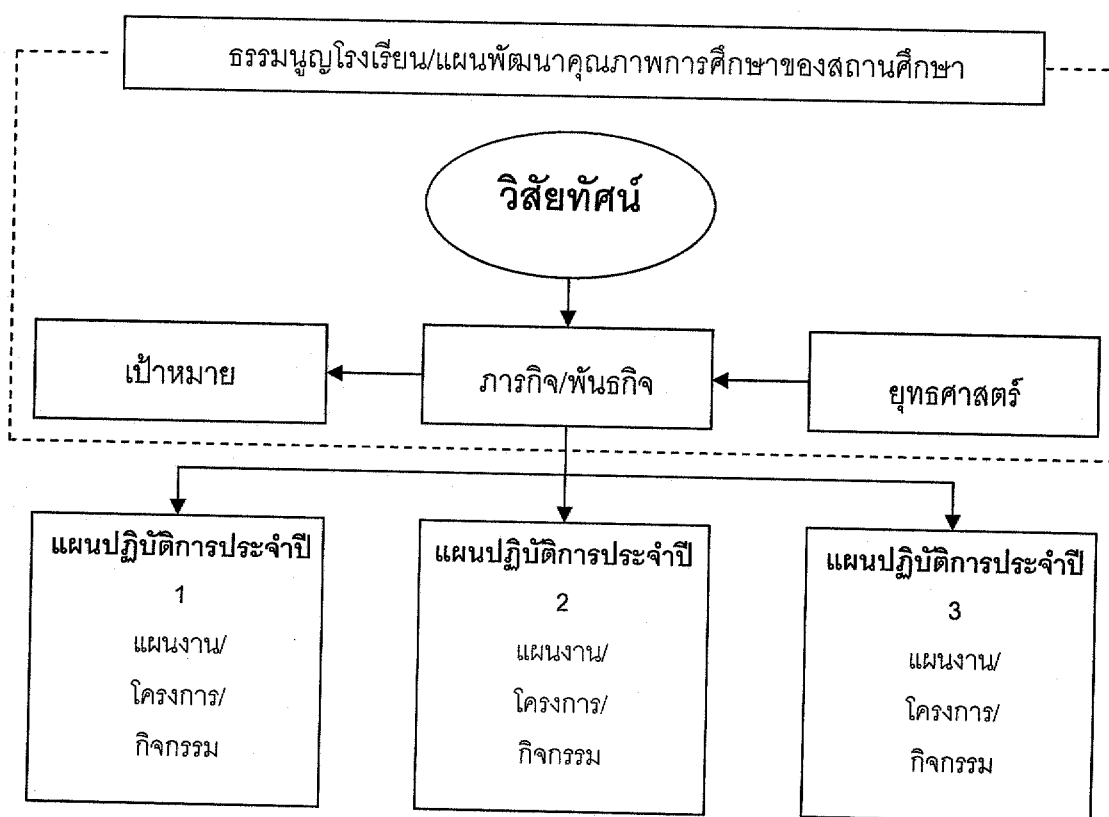
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เมื่อสถานศึกษามีมาตรฐานสถานศึกษาแล้ว สถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยเริ่มจากการกำหนดวิสัยทัศน์หรือความคาดหวัง ของสถานศึกษาซึ่งเป็นสภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาตามแผนระยะยาว โดยต้องคำนึงถึงความต้องการหรือความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และชุมชนที่มีต่อสถานศึกษามาตรฐานการศึกษาของ และโรงเรียน นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และที่สำคัญต้องสอดคล้องกับศักยภาพของสถานศึกษาอีกด้วย ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

เมื่อสถานศึกษามีการกำหนดวิสัยทัศน์หรือความคาดหวังแล้ว จึงร่วมกันกำหนดสิ่งที่สถานศึกษาต้องกระทำเพื่อให้เกิดผลตามวิสัยทัศน์/ความคาดหวังที่ร่วมกันตั้งไว้ ซึ่งได้แก่ ภารกิจ/พันธกิจของสถานศึกษานั้นเอง ทั้งนี้ในแต่ละภารกิจนั้นจำเป็นต้องมีเป้าหมายปลายทางในการพัฒนา และมีการกำหนดเทคนิค/วิธีการที่จะทำให้ภารกิจบรรลุเป้าหมาย ซึ่งได้แก่ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาของสถานศึกษานั้นเอง การกำหนดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องระหว่างวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่สถานศึกษาจะดำเนินการในแต่ละปีตามที่ได้วางแผนไว้ แล้วจึงนำสิ่งเหล่านี้มารวบรวมเป็นแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว อันได้แก่ ธรรมนูญสถานศึกษา หรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หลังจากนั้นจึงทำการรวบรวมแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการในแต่ละปีมาจัดทำเป็นแผนพัฒนาคุณภาพในระยะสั้น ที่เรียกว่า แผนปฏิบัติการประจำปี การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระยะยาวและระยะสั้นนั้น จะต้องมีส่วนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมลงนามและรับรองแผนที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้นด้วยเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมรับทราบและรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั่นเอง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เราสามารถนำมาเขียนความสัมพันธ์ในลักษณะของภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมในแต่ละภารกิจ/ปีนั้น โรงเรียนต้องคำนึงถึงความสำคัญหรือความจำเป็นเร่งด่วน รวมทั้งพิจารณาว่าสามารถตอบสนองวิสัยทัศน์หรือภารกิจได้หรือไม่ โรงเรียนต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม อาจกำหนดเป็นแผนระยะสั้นหรือต่อเนื่อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะสามารถตอบสนองเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ดีหรือไม่เพียงไร ที่สำคัญควรให้ครอบคลุมวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และจุดเน้นของโรงเรียนที่กำหนดไว้ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมเหล่านี้ไม่ควรกำหนดให้มากเกินไปจนไม่สามารถปฏิบัติได้จริงในแต่ละปี แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมเดียวถ้าสามารถตอบสนองได้หลาย ๆ ภารกิจหรือเป้าหมาย ก็จะเป็นการดีและที่สำคัญสถานศึกษาควรคำนึงถึงศักยภาพของสถานศึกษาด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากรในสถานศึกษา ทรัพยากร งบประมาณ และสภาพทั่วไปของสถานศึกษา

4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สถานศึกษาดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแผนการดำเนินงานที่ได้ร่วมกันวางเอาไว้โดยผู้บริหารบุคลากรภายในสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมกันดำเนินกิจกรรมตามแผนงานและโครงการให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการควบคุมกำกับ ติดตามและนิเทศ จากผู้บริหารหรือผู้ที่รับผิดชอบตั้งแต่เริ่มโครงการ จนถึงสิ้นสุดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ซึ่งบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในสถานศึกษาจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนไปแล้ว สถานศึกษาจำเป็นต้องมีการตรวจสอบ ทบทวนและติดตามอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มโครงการ ระหว่างดำเนินโครงการ และสิ้นสุดโครงการ โดยผู้บริหารเป็นผู้ดำเนินการหรือให้ผู้แทนเป็นผู้ดำเนินการนิเทศติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา กระบวนการตรวจสอบผลการดำเนินงานหรือเรียกอีกอย่างว่าการประเมินตนเองของแต่ละสถานศึกษา ก็จะมีรูปแบบไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับศักยภาพของสถานศึกษา กล่าวคือ อาจใช้วิธีง่าย ๆ เช่น การประชุมพบปะเพื่อสรุปผล จุดเด่น/จุดด้อยของแผนการดำเนินงาน หรืออาจใช้กระบวนการประเมินตนเองที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการการประเมินตนเองของสถานศึกษา รับผิดชอบโดยตรง โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบแต่ละขั้นตอนการกำหนดกรอบการประเมินตนเอง และการสรุปผล

สำหรับการกำหนดกรอบในการประเมินตนเอง ตามภารกิจ/กิจกรรมหรือมาตรฐานของโรงเรียน เพื่อให้เป็นแนวทางในการตรวจสอบและติดตามผลนั้น เป็นการบอกให้ทราบถึง วิธีการ เครื่องมือ ผู้ให้ข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผล ระยะเวลา และผู้รับ